

Kortlægning af hvilken støtte der gives til elever med psykiske lidelser og /eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne

Kortlægningen er udarbejdet af Kontor for SPS og Fastholdelse i Styrelsen for Undervisning og Kvalitet med bidrag fra Danmarks Evalueringsinstitut.

Kortlægningen er en afrapportering af delprojekt 2 i det satspuljefinansierede initiativ 'Nye støtteformer for uddannelsessøgende med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser'

Februar 2016

1. Indledning.....	3
1.1. Baggrund for kortlægningen.....	3
1.2 Datagrundlaget og metode	4
1.3 Terminologi i kortlægningen	5
2. Kortlægning af SPS til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne	7
2.1 SPS-ordningen på ungdomsuddannelserne.....	7
2.2 Udviklingen i antallet af SPS-modtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne.....	8
2.3 Spredning i antallet af støttemodtagere	12
2.4 Udvikling i forbrug til SPS til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser	13
2.5 Identifikationen af elever med et behov for SPS på ungdomsuddannelser.	15
2.6 Organisatoriske og administrative forhold og procedurer omkring støtten	17
2.7 Støtteformer og støttens indhold	19
2.8 Opfølgning på støtteforløb	21
2.9 Vurderinger af muligheden for at give en kompenserende støtte inden for SPS-ordningens rammer.....	22
3. Øvrige støttetilbud til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne	23
3.1 Lovgrundlag mv.	23
3.2 Forskellige støttetilbud udenfor SPS-ordningen	25
3.3 Eksempler på støtte 'set-up' på konkrete skoler	27
3.4 Projekter vedrørende støtte til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne.....	30
4. Opsamling	34

1. Indledning

Denne kortlægning har til formål at give viden om, hvilken støtte, der ydes til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne. Perspektivet er, at kortlægning, og den viden der tilvejebringes, kan være med til at afdække opmærksomhedspunkter og indsatsområder i forhold til det videre arbejde med at forbedre den specialpædagogiske støtte for elever i denne målgruppe.

Kortlægningen er foretaget af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (herefter styrelsen). Den består af to dele. Den første del har til formål at beskrive den støtte, der ydes til elever med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser inden for den centrale statslige støtteordning med specialpædagogisk støtte (SPS).¹ Anden del af kortlægningen har til formål at etablere en oversigt over nogle af de andre former for støtte, der findes på ungdomsuddannelserne til målgruppen.

Kortlægningen er inddelt i tre kapitler:

I **kapitel 1** beskrives kortlægningens baggrund, datagrundlag og metode og der gives en kort gennemgang af terminologi, hvor det er skønnet relevant for læserens forståelse.

I **kapitel 2** kortlægges den specialpædagogiske støtte til målgruppen.

I **kapitel 3** gives eksempler på støtte, der i øvrigt tilbydes målgruppen på uddannelsesinstitutionerne.

1.1. Baggrund for kortlægningen

Initiativet, ”Nye støtteformer for uddannelsessøgende med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser” blev fremlagt i regeringens handicappolitiske handlingsplan fra oktober 2013. Initiativet blev formuleret i følgende tre delprojekter:

1. Et fortsat arbejde med at udvikle den specialpædagogiske støtte til studerende med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på de videregående uddannelser.
2. En kortlægning af, hvilken støtte der gives til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne.
3. Forsøgsforløb på 8-10 uddannelsessteder, hvor forskellige støtteformer afprøves for at undersøge og afprøve, hvordan den specialpædagogiske støtte til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser bedst kan udvikles på ungdomsuddannelsesområdet.

Nærværende kortlægning er udmøntningen af delprojekt 2.

De tre delprojekter har samlet set haft til formål at skabe et godt handicapfagligt grundlag for, at den specialpædagogiske støtte giver de uddannelsessøgende inden for målgruppen muligheder for at gennemføre en uddannelse på lige fod med andre. Delprojekterne, der blev igangsat i foråret 2014, er satspuljefinansierede med 0,8 mio.kr. i perioden 2014-2015.

Overordnet set er initiativet en del af målsætningen om, at 95 % af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse, og 60 % skal gennemføre en videregående uddannelse. Af den handicappolitiske handlingsplan fra 2013 fremgår det, at det skal afdækkes, hvilke metoder der bedst kan understøtte

¹ Jf. bekendtgørelse nr. 1377 af 9. dec. 2013 om særlige tilskud til specialpædagogisk bistand ved ungdomsuddannelser m.v.

gruppen af unge med handicap i at få en uddannelse, og at der specifikt skal sættes fokus på uddannelsessøgende med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser. Baggrunden herfor er bl.a., at der i en årrække har kunnet konstateres et stigende antal ansøgninger om specialpædagogisk støtte fra uddannelsessøgende inden for netop denne målgruppe både på ungdomsuddannelserne og på de videregående uddannelser. Det har medført et behov for at udvikle og forbedre den specialpædagogiske støtte til denne gruppe af uddannelsessøgende, således at ordningen lever op til sit formål.

Konkret har baggrunden for at udarbejde nærværende kortlægning været et behov for at afdække nogle grundlæggende forhold omkring støtten til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser for at opnå den nødvendige viden i forhold til udvikle SPS-støtten. Der er behov for at afdække udviklingstendenser i forhold til antallet af støttemodtagere, forbrug og støtteniveau mv.. Og der er behov for viden om uddannelsesinstitutionernes organisering af arbejdet med den specialpædagogiske støtte, såvel på det administrative som på det pædagogiske plan. Herunder bl.a. deres arbejde med at anskaffe støtten og med implementering af støtten i elevernes studiehverdag. Endelig er der behov for at opnå en indsigt i den brede vifte af øvrige tilbud til elevgruppen med særlige behov, der findes på ungdomsuddannelserne, idet disse tilbud har snitflader til den specialpædagogiske støtte til elever med psykiske lidelser/og eller udviklingsforstyrrelser. Det må formodes, at disse tilbud er væsentlige i forhold til implementering af SPS, idet de er med til at forme den studiehverdag den specialpædagogiske støtte indgår i, og dermed er det væsentligt at have for øje i arbejdet med udvikling af støtteformer.

1.2 Datagrundlaget og metode

Den første del af kortlægningen, der vedrører den støtte, der ydes under SPS-ordningen, er foretaget på baggrund af følgende datagrundlag:

1. Dataudtræk fra det digitale ansøgnings- og bevillingssystem SPS2005 fra perioden 2009-2014. Der er udtrukket data vedr. udvikling i antallet af støttemodtagere, fordelingen af støttemodtagere på tværs af uddannelsesinstitutionerne, udviklingen i forbrug samt bevilgede støtteformer, herunder i det gennemsnitlige antal af forbrugte støttetimer, samt udviklingen i spændet mellem den bevilgede og forbrugte støtte.
2. Data vedrørende antal elever på ungdomsuddannelserne fra Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestillings databank.
3. Interviews med SPS-vejledere/SPS-koordinatorer på 19 ungdomsuddannelsesinstitutioner (9 gymnasiale uddannelser og 10 erhvervsrettede uddannelser) om SPS-ordningen. Interviewene blev foretaget i 2014 af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) efter anmodning fra styrelsen. Spørgerrammen blev udarbejdet af Kontor for SPS og Fastholdelse i styrelsen. I spørgerrammen indgik bl.a. spørgsmål om skolens arbejde med identifikation af elever med støttebehov, organisatoriske forhold på skolen vedrørende ansøgning og levering af SPS, indholdet i støtten, respondenternes vurdering af udviklingen i antallet af elever i målgruppen samt af mulighederne for at give en kompenserende støtte. Endelig indgik spørgsmål om hvilken støtte uden for SPS-ordningen skolerne evt. tilbyder elever med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser.

Oplysningerne fra SPS2005 samt svarene fra interviewene foretaget af EVA fremstilles i sammenhæng med den viden, styrelsen/Kontor for SPS og Fastholdelses har om tendenser på området på baggrund af sagsbehandling og kontakt med skolerne.

Den anden del af kortlægningen, der beskriver tilbud om støtte til elever med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne, der ligger udenfor SPS-ordningen, er foretaget på baggrund af følgende datagrundlag:

1. De ovenfor nævnte 19 interviews foretaget af EVA samt en række opfølgende spørgsmål til interviewpersonerne foretaget af styrelsen suppleret med oplysninger fra skolernes hjemmesider.
2. Oplysninger fra Psykiatrifonden om indholdet i de større projekter, de har været/er en del af, og som er igangsat med henblik på at støtte elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne.
3. Oplysninger om andre satspuljeprojekter, der har været igangsat, og som vedrører gruppen af elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne.
4. Gennemgang af regelgrundlaget for en del af den støtte/de initiativer, uddannelsesinstitutionerne tilbyder uden for SPS-ordningen.

Kortlægningen giver ikke et fuldstændigt billede af den støtte, der ydes uden for SPS-ordningen. Kortlægningen har til formål at give eksempler på og beskrivelser af de støttetiltag, der lægger sig op ad den specialpædagogiske støtte. Desuden giver kortlægningen et billede af både variationen i, men også lighedspunkter i den støtte, der ydes til elever i målgruppen på ungdomsuddannelserne.

For så vidt angår interviewene foretaget af EVA, så er der tale om en kvalitativ interviewundersøgelse med et begrænset antal respondenter, og det er på den baggrund ikke muligt at generalisere på baggrund af resultaterne. De udsagn respondenterne hver især er kommet med og deres vurderinger af forskellige forhold skal endvidere ses som et udtryk for deres egne synspunkter mere end skolens. Disse forhold til trods giver interviewundersøgelsen et indblik i en række forhold, der vedrører skolernes arbejde med SPS til denne målgruppe, samt igen af variationer og lighedspunkter i den forbindelse.

1.3 Terminologi i kortlægningen

Erfaringen fra arbejdet med SPS viser, at der anvendes en meget forskelligartet terminologi på området. Her følger derfor en begrebsafklaring i forhold til den terminologi, der anvendes i kortlægningen.

Skoler: Af hensyn til læsevenligheden og i overensstemmelse med referaterne fra de 19 interviews anvendes termen *skoler* til at betegne de uddannelsesinstitutioner, der tilbyder ungdomsuddannelser.

SPS: Af hensyn til læsevenligheden og i overensstemmelse med referaterne fra de 19 interviews, men i modsætning til teksten i lovgrundlaget, anvendes forkortelsen *SPS* til at betegne den specialpædagogiske støtte, der bevilges af styrelsen. I lovgrundlaget anvendes termen ”specialpædagogisk bistand”, hvilket kun i meget sjældne tilfælde anvendes i den daglige omtale af støtten indenfor området.

Støtteperson: I denne kortlægning anvendes termen *støtteperson* og *timer til støtteperson* om den ene af de støtteformer, der tilbydes denne målgruppe. Det er den betegnelse styrelsen anvender i den samarbejdsaftale, der er indgået med leverandøren af støtte på dette område samt i ansøgningsystemet. I daglig tale anvender skolerne ofte termen mentor for denne støtteform. Styrelsen har indtil videre undgået at anvende denne term, da det kan give anledning til misforståelser, idet der på ungdomsuddannelserne findes en række forskellige mentor-ordninger udenfor SPS-ordningen. Disse ordninger vil blive behandlet under kortlægningens afsnit om andre former for støtte til elever med psykiske lidelser og/eller udvik-

lingsforstyrrelser. Derudover er der i mange kommuner beskæftigelsesmentorer, ligesom mange frivillige organisationer og private firmaer opererer med begrebet mentorstøtte.

Støttegiver: I kortlægningen anvendes termen *Støttegiver* om den person, der giver studiestøttetimerne til eleven. Inden for området ses andre termer som for eksempel, konsulent, mentor, vejleder, rådgiver, støttelærer m.fl.

SPS-koordinator, SPS-ansvarlig, SPS-administrator eller SPS-vejleder: Der er flere funktioner knyttet til administration og organisering af SPS. Det vil blive beskrevet i afsnit 2.6. Her anvender skolerne forskellige termer så som SPS-koordinator, SPS-vejleder, SPS-administrator og SPS-ansvarlig. I denne kortlægning anvendes termerne SPS-koordinator og SPS-vejleder.

SPS2005: I kortlægningen anvendes forkortelsen *SPS2005* om det digitale system, hvori den enkelte skole opretter ansøgninger om SPS og modtager meddelelse fra styrelsen om afgørelser, bevillinger m.v.

Psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser: I kortlægningen behandles gruppen af elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser som en samlet gruppe. Ved elever med psykiske lidelser forstås hovedsagligt elever med depression, personlighedsforstyrrelser, følger af spiseforstyrrelser, skizofreni, angst og andre former for fobier. Elever med udviklingsforstyrrelser dækker over elever med fx ADHD, ADD og Autisme.

2. Kortlægning af SPS til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne

I denne del af kortlægningen, der specifikt har fokus på SPS til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser, veksles mellem gennemgang af data fra SPS2005, der kan give oplysninger om udviklingen i antallet af støttemodtagere i det økonomiske forbrug mv. og resultaterne af den kvalitative interviewundersøgelse foretaget af EVA. Indledningsvis gives en kort gennemgang af SPS-ordningen på ungdomsuddannelserne, herunder lovgivning, støtteformer, ansøgningsprocedure mv..

2.1 SPS-ordningen på ungdomsuddannelserne

Den specialpædagogiske støtteordning (herefter SPS-ordningen) administreres af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, der er en styrelse under Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.

Lovgivning

SPS-ordningen på ungdomsuddannelserne er reguleret i bekendtgørelse nr. 1377 af 9. december 2013 om særlige tilskud til specialpædagogisk bistand ved ungdomsuddannelser m.v.

Det fremgår af § 3 i bekendtgørelsen, at specialpædagogisk bistand kan ydes til elever og kursister, der som følge af fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse eller tilsvarende svære vanskeligheder for at gennemføre uddannelsen har et fagligt velbegrundet behov for specialpædagogisk bistand, som kan kompensere funktionsnedsættelsen.

Af § 2 i bekendtgørelsen fremgår det, at der kan ydes tilskud indenfor følgende støtteformer:

1. Hjælpe midler og instruktion i brug heraf.
2. Personlig assistance og sekretærhjælp.
3. Støttetimer med henblik på compensation af fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse.
4. Særligt udformede undervisningsmaterialer.
5. Tegnsprogstolkning og skrivetolkning.

Det fremgår af § 2, at den specialpædagogiske bistand anvendes i forbindelse med uddannelsens almindelige undervisning, ekskursioner, uddannelsesophold i udlandet som led i uddannelsen, uddannelsens prøver og eksaminer og obligatorisk praktik som led i uddannelsen. Der kan ikke inden for SPS-ordningen ydes tilskud til specialundervisning eller andre tilsvarende pædagogiske initiativer, der iværksettes med henblik på at afhjælpe utilstrækkelige generelle forudsætninger for at gennemføre uddannelsen.

Ansøgning

Uddannelsesinstitutionen indgiver ansøgningen digitalt til styrelsen. Ansøgningen skal indeholde:

- Oplysninger om elevens navn og personnummer.
- Oplysning om, at der foreligger skriftlig erklæring fra eleven med samtykke til indgivelse af ansøgning og behandling af oplysninger, herunder om den fysiske eller psykiske funktionsnedsættelse, som led i behandlingen af ansøgningen.

- Dokumentation for elevens fysiske eller psykiske funktionsnedsættelse. Ved psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser er det et krav, at der er en lægelig dokumentation, hvilket i praksis oftest betyder en lægelig erklæring på, at eleven har en psykiatrisk diagnose.
- Skolens redegørelse for elevens behov for SPS og formålet med den støtte, der søges tilskud til.

Skolens ansøgning skal indgives til styrelsen senest 14 dage efter, at elevens behov for SPS er godtgjort over for institutionen. Styrelsen behandler ansøgningen og træffer afgørelse om, hvorvidt og fra hvilket tidspunkt, der kan tildeles tilskud. Tildelingen kan tidligst ske fra den måned, hvor ansøgningen er modtaget i styrelsen. Styrelsen anviser den leverandør, der skal levere støtten og angiver støtteform og støtens omfang. Styrelsens afgørelser, herunder meddelelser om evt. bevilget tilskud, sker digitalt i ansøgningssystemet SPS2005 og modtages her af uddannelsesinstitutionen og af eleven i elevens e-boks.

Støtteformer

SPS til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser ydes i alt overvejende grad inden for støtteformen, der i bekendtgørelsen benævnes som ”Støttetimer med henblik på kompensation af fysisk eller psykiske funktionsnedsættelse”. Under denne støtteform er der to ’under-støtteformer’, ”Studiestøttetimer” og ”Støttepersontimer”. Her følger en kort beskrivelse af de to:

Studiestøttetimer har til formål at understøtte eleven i at udvikle hensigtsmæssige studiestrategier, således at eleven kan mestre sit studiearbejde. Timerne må som nævnt ikke anvendes til specialundervisning eller ekstra undervisning. Det er uddannelsesinstitutionen, der har ansvaret for at levere studiestøttetimerne, hvorfor studiestøttetimerne ofte ydes af en medarbejder på uddannelsesinstitutionen. Det kan være en underviser og/eller vejleder. I nogle tilfælde ansætter uddannelsesinstitutionen en person, der udelukkende har til opgave at varetage leveringen af den specialpædagogiske støtte. Endelig er der tilfælde, hvor uddannelsesinstitutionen indgår en aftale med et eksternt konsulentfirma med handikapfaglig ekspertise om at forestå leveringen af studiestøttetimerne. I alle tilfælde er det uddannelsesinstitutionen, der har ansvaret for kvaliteten i støtten.

Støttepersontimer har til formål at støtte eleven i at fungere som elev på skolen i forhold til de organisatoriske og sociale systemer. Det kan fx være støtte til forståelse af krav ved opgaver og lektier, hjælp til brug af institutionens elev-ekstranet, studieværksteder, bibliotek eller lign., orienteringer om sociale arrangementer m.m.. Støtten leveres af en leverandør, der har en samarbejdsaftale med styrelsen.

Økonomi

SPS-tilskudsordningen er en refusionsordning. Dvs., at uddannelsesinstitutionen selv afholder udgifterne til det konkrete forbrug, hvorefter de ansøger om refusion for udgifterne inden for den bevillingsmæssige ramme, som styrelsen har meddelt uddannelsesinstitutionen i forbindelse med afgørelsen på uddannelsesinstitutionens ansøgning om støtte.

2.2 Udviklingen i antallet af SPS-modtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne

I tabel 1 ses det, at der har været en væsentlig stigning i antallet af SPS-modtagere inden for gruppen af elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne i de senere år.

Der er således næsten 6 gange så mange elever, der modtager SPS på grund af psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser i 2014 i forhold til i 2009.

Tabel 1: Udviklingen i antallet af elever på ungdomsuddannelserne, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og udviklingsforstyrrelser i perioden 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Antal elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på de gymnasiale uddannelser ²	247	342	554	855	1.204	1.552
Antal elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på erhvervsuddannelserne	284	417	650	936	1.197	1.560
Samlet antal elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne	531	759	1.204	1.791	2.401	3.112

Antallet af støttemodtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser er fundet via et data-udtræk, der medtager de støttemodtagere, der er registreret i handicapkategorien 'psykiske lidelse' eller handicapkategorien 'udviklingsforstyrrelse'³. Det skal i den forbindelse nævnes, at antallet af SPS-modtagere, der er registreret under handicapkategorien 'udviklingsforstyrrelser' er større end antallet af SPS-modtagere inden for handicapkategorien 'psykiske lidelser' på ungdomsuddannelserne. En tilsvarende opgørelse på de videregående uddannelser viser, at det her er det omvendte, der gør sig gældende.

Tabel 2: Udviklingen i antallet af elever der modtager SPS pga. psykiske lidelser og udviklingsforstyrrelser i forhold til udviklingen i det samlede antal SPS-modtagere på ungdomsuddannelserne i perioden 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Antal elever der modtager SPS	6.822	8.277	10.375	11.724	12.902	14.295
Antal elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser eller udviklingsforstyrrelser	531	759	1.204	1.791	2.401	3.112
Andel af SPS-modtagere, der modtager SPS pga. psyk. lidelser eller udviklingsforstyrrelser	7,8 %	9,2 %	11,6 %	15,3 %	18,6 %	21,8 %

Tabel 2 viser, at det samlede antal SPS-modtagere er mere end fordoblet over perioden 2009-2014. Det ses videre, at andelen af SPS-modtagere, der modtager SPS med baggrund i psykiske lidelser og udviklingsforstyrrelser er steget fra 7,8 % i 2009 til 21,8 % i 2014 af det samlede antal SPS-modtagere på ungdomsuddannelserne.

² I det digitale system SPS2005 hvor data er udtrukket fra, var SOSU-uddannelserne i pågældende periode (2009-2014) opgjort under gymnasiale uddannelser.

³ For at få så præcist et tal som muligt, er udtrækket baseret på en kombination af støtteformerne til denne målgruppe (produktnumre) og handicapkategori. I standardrapporterne fra SPS2005 opgøres antallet af støttemodtagere med eksempelvis psykiske lidelser kun på baggrund af godkendte bevillinger under netop den kategori. Da nogle støttemodtagere i realiteten kan indgå under flere kategorier, giver et udtræk baseret på støtteformer og handicapkategori et mere retvisende billede af fordelingen. Det bør dog nævnes at forskellen på de to opgørelser i praksis er begrænset, som oftest ikke mere end 4-5 %.

Tabel 3: Udvikling i antallet af SPS-modtagere set i forhold til udviklingen i antallet af elever på ungdomsuddannelserne i perioden 2009-2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Samlet antal elever på ungdomsuddannelserne (bestandtal) ⁴	253.197	268.564	277.768	280.737	282.848	278.560
Samet antal elever der modtager SPS på ungdomsuddannelserne	6.822	8.277	10.375	11.724	12.902	14.295
Andel af eleverne på ungdomsuddannelserne, der modtager SPS (%)	2,7 %	3,1 %	3,7 %	4,2 %	4,6 %	5,1 %
Antal elever der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser	531	759	1.204	1.791	2.401	3.112
Andel af eleverne på ungdomsuddannelserne, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser (%)	0,2 %	0,3 %	0,4 %	0,6 %	0,9 %	1,1 %

I tabel 3 er udviklingen i antallet af SPS-modtagere sat i forhold til udviklingen i antallet af elever på ungdomsuddannelserne. Ser vi på det samlede antal elever på ungdomsuddannelserne, så er der i perioden 2009-2014 sket en stigning på ca. 10 pct. fra 253.197 elever i 2009 til 278.560 elever i 2014. Ser vi på det samlede antal SPS-modtagere, så er der sket mere end en fordobling i antallet af støttemodtagere i perioden. Det ses, at andelen af eleverne på ungdomsuddannelserne, der modtager SPS er steget fra 2,7 procent i 2009 til 5,1 procent i 2014. De data, der er til rådighed, giver ikke årsagsforklaringer på stigningen i andelen af elever, der modtager SPS. Der gives derfor alene forsigtige bud på forklaringer. En forklaring kan være, at arbejdet for at nå 95% målsætning har betydet, at der på ungdomsuddannelserne er flere elever, der ikke tidligere gik i gang med en uddannelse, og at en større andel af disse vil have behov for specialpædagogisk støtte. Et andet bud vil være, at der er kommet en øget viden om og kendskab til den specialpædagogiske støtteordning.

Tabel 2 og 3 viser den forholdsvist store stigning i antallet af støttemodtagere, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller elever med udviklingsforstyrrelser. Og at den andel, denne gruppe af støttemodtagere udgør af det samlede antal SPS-modtagere og af det samlede antal elever på ungdomsuddannelserne, er stigende. Dette skal ses i sammenhæng med ovenstående betragtning vedrørende 95%-målsætningen. Men det skal ikke mindst ses i lyset af, at antallet af personer, der får en psykiatrisk diagnose, er vokset i de seneste år. Rapporten 'Indsatsen for mennesker med psykiske lidelser – udvikling i diagnoser og behandling' fra regeringens psykiatriudvalg fra 2013 beskriver den udvikling, der har været i perioden 2001-2011. Heraf fremgår det, at der inden for børne- og ungdomspsykiatrien er der sket en mærkbar stigning i antallet af børn og unge der fik behandling i den regionale psykiatri, eksempelvis for diagnoser som angst, spiseforstyrrelser og især ADHD.⁵ Det er sandsynligt, at det øgede fokus på børn

⁴ Data vedrørende antal elever på ungdomsuddannelserne er trukket fra Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestillings databank. Der er tale om "bestand-tal". Bestand er et udtryk for antal studerende som er i gang med en uddannelse pr. 30. september et givent år. Fx omfatter bestanden for 2014 alle igangværende elever pr. 30/9-2014. Tallene siger imidlertid ikke noget om, hvor mange elever, der gennemfører en ungdomsuddannelse. Tallene opdateres løbende. De anvendte tal er trukket i oktober 2015.

⁵ Regerings psykiatriudvalg 2013: Indsatsen for mennesker med psykiske lidelser – udvikling i diagnoser og behandling. Bilagsrapport 2 (Afrapportering fra arbejdsgruppe 2 under regeringens udvalg om psykiatri) bilag 2 side 234

og unge med psykiatriske diagnoser har betydet øget opmærksomhed på tidlig indsats – og dermed mulighed for at tage en uddannelse, samt øget fokus på støttemuligheder. Endelig kan en forklaring på stigningen i antallet af støttemodtagere inden for denne målgruppe tilskrives et øget kendskab til, at de specialpædagogiske støtteordninger også dækker støtte til elever med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser og ikke kun støtte til de mere synlige fysiske handicaps og læse-skrivevanskeligheder.

2.2.1. Interviewpersonernes vurdering af baggrunden for stigningen i antallet af elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser

Interviewpersonerne i de 19 interviews er bl.a. blevet bedt om at give en vurdering af baggrunden for stigningen i antallet af SPS-modtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne. Blandt deres forklaringer er følgende:

- Der er kommet mere fokus på denne gruppe af elever i folkeskolen og i Ungdommens Uddannelsesvejledning.
- Der er kommet flere elever, der har en diagnose, når de begynder på en ungdomsuddannelse. Særligt er der sket en stigning i antallet af elever med udviklingsforstyrrelser.
- På ungdomsuddannelserne er der ligeledes kommet mere fokus på denne gruppe, og der er her kommet mere opmærksomhed på mulighederne for at bruge SPS-ordningen.
- Der gøres på ungdomsuddannelserne et stort arbejde for at informere eleverne om, at de kan modtage SPS, hvis de har behov for det, og studievejlederne og underviserne gøre meget for at få dialog og kontakt til de elever, der har behov for støtte.
- Eleverne i denne målgruppe er blevet bedre til selv at henvende sig, når de har problemer. Der er ikke længere så stort et tabu forbundet med disse funktionsnedsættelser.
- Forældrene er blevet mere opmærksomme på, at deres børn har krav på hjælp, hvis de har behov for det.
- Psykologer og psykiatere er blevet bedre til at informere de unge om mulighederne for at få en uddannelse 'på trods af deres vanskeligheder'.

Interviewpersonerne vurderer generelt, at arbejdet med målsætningen om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse, har medført, at der er kommet flere unge med psykiske lidelser eller udviklingsforstyrrelser ind på ungdomsuddannelserne. Det nævnes fx, at unge i denne målgruppe tidligere ikke fik nogen uddannelse. I forlængelse af dette nævnes det, at kontanthjælpsreformen og "uddannelsespålægget" har medført, at der kommet flere unge inden for denne målgruppe på ungdomsuddannelserne. Endelig er det en generel vurdering hos interviewpersonerne, at der i dag er mange elever, der er udfordrede af psykiske problemer. Også elever, der ikke nødvendigvis har en diagnose.

2.2.2 Opsamling: Udviklingen i antallet af SPS-modtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne

Kortlægningen viser:

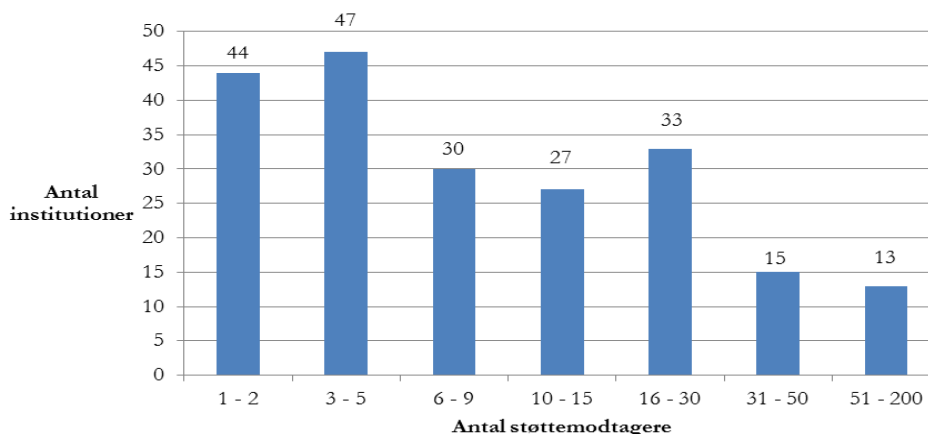
- At der næsten er sket en seksdobling i antallet af SPS-modtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne i perioden 2009-2014. Til sammenligning er der i samme periode sket lidt mere end en fordobling i det samlede antal SPS-modtagere på ungdomsuddannelserne.

- Der er sket en stigning i antallet af elever (målt som bestandtal) på ungdomsuddannelsen på ca. 10 % i perioden 2009-2014. Andelen af SPS-modtagere (den samlede gruppe) er steget fra 2,7 % til 5,1 % mens gruppen af SPS-modtagere med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser isoleret set er gået fra at udgøre 0,2 % i 2009 til 1,1 % i 2014.
- At denne stigning afspejler nogle generelle tendenser i og uden for uddannelsessystemet. Der er sket en stigning i antallet af unge, der bliver diagnosticeret med psykiske funktionsnedsættelse, især inden for diagnoserne vedr. udviklingsforstyrrelser (primært ADHD). Der er kommet mere fokus på, at unge med psykiske funktionsnedsættelser skal vejledes til og støttes i at få en uddannelse.

2.3 Spredning i antallet af støttemodtagere

Ser vi på landskabet af ungdomsuddannelsesinstitutioner (skoler), så kan vi fra data-udtræk se, at der i 2014 var 209 skoler, der modtog SPS-støtte til i alt 3.112 elever med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser. I nedenstående illustration ses fordelingen i antallet af støttemodtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på de 209 skoler.

Figur 1 Fordeling af antal støttemodtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser

Der er stor variation i forhold til hvor mange støttemodtagere, den enkelte skole har i kategorien 'støttemodtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser'. Da der er tale om absolutte tal, er det ikke muligt at sige noget om, hvilken andel af den samlede elevgruppe på de enkelte skoler, støttemodtagerne udgør. Dermed kan variationen i antallet af støttemodtagere bl.a. forklares med, at der er forskel på skolernes størrelse. En anden forklaring på variationen kan være, at der er forskel i elevgrundlag skolerne imellem.

Ser vi nærmere på de data, der ligger bag figuren, kan vi se, at der bag de første intervaller i figuren, altså skoler med få støttemodtagere, er en del almene gymnasier. I den anden ende er skalaen, er der en del af de større erhvervsskoler, SOSU-skoler samt VUC'er. Denne spredning kan med fordel analyseres yderligere, men en sådan analyse ligger uden for denne kortlægning. Ud over at variationen formodentligt kan forklares med skolestørrelse, 'uddannelsestype' og herunder elevgrundlag, så kan variationen

også være et udtryk for en forskel i den enkelte skoles tilgang til at arbejde med SPS til målgruppen, herunder fx hvilken vægt SPS har i forhold til andre tiltag til fastholdelse og trivsel, hvordan skolerne ser på mulighederne for at arbejde med SPS (både administrativt og pædagogisk), hvilket kendskab de har til muligheden for at søge om SPS til denne målgruppe samt endelig deres indsats i forhold til at informere eleverne/forældrene om muligheden.

2.3.1 Opsamling: Spredning i antallet af støttemodtagere

Kortlægningen viser:

- At der er meget stor spredning i antallet af SPS-modtagere med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på skolerne (målt i absolutte tal).

2.4 Udvikling i forbrug til SPS til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser

Fra SPS2005 er der trukket data, der viser omfanget af SPS til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser målt i det økonomiske forbrug og i forbrugte støttetimer i perioden 2011-2014.

Tabel 4: Udviklingen i forbrug af SPS til elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne i 2011-2014

	2011	2012	2013	2014
Samlet forbrug til SPS til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser (afrundet)	11,7 mio. kr.	15,2 mio. kr.	21,1 mio. kr.	29,9 mio. kr.
Samlet antal elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne	1.204	1.791	2.401	3.112
Gns. forbrug per støttemodtager med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser ⁶	9.698 kr.	8.489 kr.	8.801 kr.	9.607 kr.

Tabel 4 viser, at det samlede økonomiske forbrug til SPS til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser er steget fra 11,7 mio. kr. i 2011 til 29,9 mio. kr. i 2014, dvs. en stigning på 156 %.

Den største stigning ses fra 2013-2014. Det gennemsnitlige forbrug per støttemodtager i målgruppen er varierende i perioden. Det faldt en del fra 2011 til 2012, hvorefter det steg en smule til 2013 og yderligere i 2014, således at det gennemsnitlige forbrug per støttemodtager nærmer sig niveauet i 2011. Styrelsen har ikke datagrundlag for at sige noget om årsagen, men har ikke umiddelbart viden om, at der i disse år skulle være indholdsmæssige eller strukturelle ændringer fra centralt hold, som kan have påvirket variationen.

Den primære støtteform, der bevilges til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser er forskellige varianter af støttetimer. Støttetimerne bevilges i rammer typisk af 20-30 timer per semester.

⁶ I udregningen er anvendt det præcise u-afrundede tal for det samlede forbrug.

Uddannelsesinstitutionen afholder udgifterne til det konkrete forbrug, hvorefter de ansøger om refusion for udgifterne inden for den bevillingsmæssige ramme, som styrelsen har meddelt uddannelsesinstitutionen i forbindelse med afgørelsen på uddannelsesinstitutionens ansøgning om støtte. I tabel 5 ses forskellen imellem bevilget støtte og den forbrugt støtte.

Tabel 5: Udviklingen i hhv. den bevilgede/tildelte støtte i kr. og den forbrugte støtte i kr. til elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne i 2011-2014

	2011	2012	2013	2014
Samlet bevilget støtte per år til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser	20,3 mio. kr.	29,6 mio. kr.	42,2 mio. kr.	56,5 mio. kr.
Samlet forbrugt støtte per år til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser	11,7 mio. kr.	15,2 mio. kr.	21,1 mio. kr.	29,9 mio. kr.
Forskel mellem bevilget og forbrugt støtte per år til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser	8,6 mio. kr.	14,4 mio. kr.	21,1 mio. kr.	26,6 mio. kr.
Realiseringsgrad	57,6 %	51,4 %	50 %	52,9 %

Realiseringsgraden (andelen af den bevilgede støtte, der realiseres) var i 2011 på 57,6 % mens den i 2014 var på ca. 52,9 %. Det bliver her tydeligt, at der er en stor forskel mellem det antal timer, der ansøges og bevilges fra centralt hold og det antal timer, der realiseres lokalt. En væsentlig årsag til den store forskel er, at styrelsen bevilger støtten i timerammer, og at det er naturligt, at disse ofte ikke anvendes fuldt ud. Yderligere forklaringer kan være, at det kan være svært for skolerne at få afholdt timerne både rent logistisk i forhold til skemalægning, men også i forhold til at rekruttere egnede og villige støttegivere. Heroverfor kan det være vanskeligt for eleverne at finde tid til at få 'læst støttetimerne' pga. den generelle studiebelastning og pga. de mange behandlingstilbud, de kan være nødt til at modtage (læge, psykiater, psykolog m.v.). Disse forklaringer bygger på de tilbagemeldinger, styrelsen har fået fra skolerne i forbindelse med projektet og generelt fra den kontakt, styrelsen har med skolerne i forbindelse med sagsbehandlingen.

Tabel 6: Udviklingen i forbrug af studiestøttetimer og støttepersontimer til elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne i 2011-2014 (opgjort i timer)⁷

	2011	2012	2013	2014
Samlet antal forbrugte studiestøttetimer	30.136	45.397	63.122	90.059
Antal elever der har modtaget studiestøttetimer	1.004	1.681	2.254	2.905
Gennemsnitligt antal forbrugte studiestøttetimer per støttemodtager	30	27	28	31
Samlet antal forbrugte støttepersontimer	1.542	1.308	2.071	3.710
Antal elever der har modtaget støttepersontimer	36	37	59	74
Gennemsnitligt antal forbrugte støttepersontimer pr. støttemodtager	42	35	35	50

⁷ Det samlede antal personer der har modtaget støttetimer og studiestøttetimer er en smule lavere end det samlede antal personer der har udviklingsforstyrrelser og psykiske vanskeligheder som det sås ovenfor. Dette skyldes at en lille andel af denne gruppe *ikke* modtager støttetimer eller studiestøttetimer, men en anden støtteform.

I tabel 6 ses udviklingen i antallet af forbrugte studiestøttetimer og støttepersontimer, der er de to støtteformer, der bevilges til elever inden for målgruppen. Af tabellen ses det, at studiestøttetimer er den absolut dominerende støtteform, mens støtteformen timer til støtteperson anvendes i et mere begrænset omfang. Der er dog sket en stigning i løbet af årene i anvendelsen af denne støtteform. Emnet 'valg af støtteform' behandles senere i afsnit 2.7. For begge støtteformer gælder det, at timeforbruget per støttemodtager er faldet og siden steget i perioden 2011-2014. Mest markant er stigningen i antallet af forbrugte støttepersontimer. Det skal bemærkes, at timeforbruget per støttemodtager dækker over et helt kalenderår og at gennemsnittene dækker over en stor variation.

2.4.1 Opsamling: Udvikling i forbrug (økonomisk og timemæssigt) til elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser

Kortlægningen viser:

- At der har været en markant stigning i det økonomiske forbrug til SPS til elever, der modtager SPS pga. psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser er steget fra 11.7 mio. kr. i 2011 til 29.9 mio.kr. i 2014. Udviklingen afspejler den stigning, der har været i antallet af støttemodtagere inden for denne gruppe.
- At der har været en variation i den forbrugte støtte per elev opgjort i kroner i perioden 2011 til 2014.
- At der har været en mindre variation i det gennemsnitlige timeforbrug i perioden 2001 til 2014.
- At den dominerende støtteform er de såkaldte studiestøttetimer.
- At der er en stor forskel mellem den bevilgede og forbrugte støtte. Der er sket et fald i denne realiseringsgrad fra 58% i 2011 til 53% i 2014.

2.5 Identifikationen af elever med et behov for SPS på ungdomsuddannelser.

Interviewpersonerne fra de 19 skoler blev bedt om at beskrive, hvordan skolerne får kontakt til og kommer i dialog med de elever, der har behov for SPS som følge af en psykisk lidelse og/eller udviklingsforstyrrelse. Baggrunden for spørgsmålet er bl.a. en antagelse om, at de psykiske funktionsnedsættelser i en vis udstrækning kan eksistere som usynlige funktionsnedsættelser.

Indledningsvis blev interviewpersonen bedt om at give en vurdering af, hvorvidt skolen opnår kontakt til de elever, der har et støttebehov. Otte interviewpersoner vurderer, at der på deres skoler opnås kontakt til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser, der har behov for SPS. Tre interviewpersoner er tilnærmelsesvis sikre på, at der opnås kontakt. To interviewpersoner er i tvivl om dette. Fire interviewpersoner vurderer, at man på deres skoler formentlig ikke får kontakt med alle de elever, der er berettigede til SPS inden for denne målgruppe. To interviewpersoner mener, at de på deres skole har et godt overblik over- og et beredskab til at få kontakt til elever med et sådant støttebehov.

Interviewpersonerne tilføjer til disse svar en række bemærkninger til, hvorfor nogle elever med disse behov ikke opsøger hjælp eller bliver identificeret:

- Der kan være elever inden for denne målgruppe, som er berettigede til SPS, men som ønsker at begynde på en frisk uden støtteforanstaltninger. Der kan ske, at en elev i første omgang "undgår" støtte, men at pågældende elev alligevel senere i uddannelsesforløbet, når kravene stiger,

bliver modtager af SPS. Det kan forekomme, at behovet for SPS først klarlægges efter et eller to år på uddannelsen.

- I vurderingerne af om der opnås kontakt, udtrykker interviewpersonerne især tvivl om, hvorvidt man opnår kontakt til gruppen af elever med psykiske lidelser som for eksempel angst eller depression. Her vil behovet for støtte vise sig mere i nogle perioder end andre. Og der peges på, at skolen i nogle tilfælde først opdager problemerne, når det er for sent, hvilket kan medføre, at eleverne falder fra.

Der stilles videre spørgsmål om skolernes praksis og metoder til at få kontakt til og dialog med elever i denne målgruppe.

I 16 af de 19 interviews påpeges relationer til Ungdommens Uddannelsesvejledning og vejledningssystemets redskaber i denne sammenhæng. Den unges uddannelsesplan nævnes. Den indgår som bilag, når eleven søger om optagelse på en ungdomsuddannelse. Heri kan det meddeles, at eleven har behov for særlige støtteforanstaltninger. Også overleveringsmøder, hvor man kan afdække, hvorvidt en kommende elev har behov for særlige støtteforanstaltninger nævnes. I fire interviews nævnes samarbejde med folkeskoler, og i to interviews nævnes samarbejde med det kommunale jobcenter, og endelig nævnes det i ét interview at der er samarbejde med en børnepsykiatrisk afdeling.

2.5.1 Information om SPS

De 19 interviewpersoner stilles videre spørgsmål om, hvordan der på skolen informeres om muligheden for at modtage SPS. I 15 af de 19 interviews oplyses det, at der gives information om SPS-ordningen på skolens generelle informationsmøder og til intro-arrangementer i forbindelse med, at nye elever skal begynde på skolen.

Skolerne nævner desuden, at de giver information om SPS-ordningen i introduktionsbreve til nye elever, på skolens elev-intranet eller på skolens hjemmeside. En undersøgelse af skolernes hjemmesider viser, at der er oplysninger om SPS-ordningen på syv af de 19 skolars hjemmesider.

I otte interviews peges der på, at der informeres om SPS i mindre fora, som for eksempel i samtaler med elever, der er i færd med at blive optaget på skolen. Her kan der stilles spørgsmål om, hvorvidt eleven har problemer, der kræver særlige foranstaltninger. Det forekommer også, at forældre tager kontakt til skolen for at fortælle om deres barns vanskeligheder, og at der i den sammenhæng informeres om mulighederne i SPS-ordningen. I 11 interviews forklares det, at oplysninger om muligheden for at modtage SPS inddrages i forbindelse med sager, hvor det konstateres, at en elev har vanskeligheder med at gennemføre uddannelsesforløbet.

Nogle af interviewpersonerne tilføjer desuden følgende meget forskellige bemærkninger:

- Der gives ikke nogen direkte information om SPS, idet skolen er bekymret for, at der vil komme for mange elever, der ønsker SPS.
- Elever i denne målgruppe med behov for SPS ønsker diskretion.
- Det er skolens politik at skabe åbenhed om SPS, og få eleverne til at give sig til kende.
- Det er elevens eget ansvar at gøre opmærksom på det, hvis eleven har problemer og behov for støtte.

2.5.2 Opsamling: Identifikationen af elever med et behov for SPS på ungdomsuddannelser

Kortlægningen viser:

- At de fleste interviewpersoner vurderer, at der på deres skole opnås kontakt med de elever, der har et støttebehov. Der er dog nogle interviewpersoner, der rejser tvivl om, hvorvidt der opnås kontakt med alle der har et støttebehov, og her tænkes der især på elever med visse mere usynlige psykiske lidelser, som ikke står frem med vanskelighederne.
- At kontakten til eleverne med støttebehov ofte understøttes af samarbejdet med vejledningssystemet i Ungdommens Uddannelsesvejledning. Desuden etableres kontakten ofte på baggrund af erfaringer fra undervisningsforløbene. Samlet set er det forskellige typer af henvendelser og indberetninger i enkeltsager, der etablerer kontakten til elever med et støttebehov.
- At skolerne har oprettet forskellige rutiner med hensyn til at informere om SPS-ordningen. Der anvendes kommunikationskanaler som forskellige former for informations- og introarrangementer, introduktionsbreve og på hjemmesider.
- At der på skolerne er overvejelser om for- eller imod åbenhed om psykiske funktionsnedsættelser, om mulighederne for at foretage opsøgende arbejde og om spørgsmålet om elevernes eget ansvar for at opsøge støtte.

2.6 Organisatoriske og administrative forhold og procedurer omkring støtten

Som beskrevet i afsnit 1.2 indgiver skolen, på vegne af eleven, en ansøgning om SPS digitalt i ansøgningssystemet SPS2005 til styrelsen. Meddelelser fra styrelsen til skolen om afgørelser og evt. bevilget tilskud sker ligeledes digitalt i SPS2005. Eleven modtager afgørelsen i sin e-boks.

På baggrund af interviewene kan der skitseres en overordnet model for, hvordan arbejdet med SPS organiseres på skolerne:

1. En SPS-vejleder eller SPS-koordinator (ofte en studievejleder) har en samtale med eleven om mulighederne for SPS. Andre deltagere i samtalen kan være forældre til eleven eller undervisere på skolen. På baggrund af samtalen udarbejder SPS-vejlederen en indstilling om, at der skal ansøges om SPS, hvis det vurderes at eleven har behov for støtten, og hvis der er dokumentation for funktionsnedsættelsen.
2. En administrativ medarbejder på skolen opretter ansøgningen i SPS2005 og sørger for, at svaret fra Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, det vil sige afgørelsen/bevillingen, formidles videre til SPS-vejlederen eller SPS-koordinatoren med henblik på iværksættelse af støtten.
3. En medarbejder på skolen får opgaven med at skulle give støtten - som nævnt oftest studiestøttetimer – til eleven. Støttegiver kan være en underviser, en kontaktlærer eller en studievejleder. Dette varierer fra skolen til skolen. Det kan også variere i forhold til, hvad det konkrete indhold i støtten skal være. For eksempel om støtten omhandler overordnede kompenserende studiestrategier, eller om de kompenserende studiestrategier i højere grad er relateret til bestemte fag eller særlige forløb indenfor et fag.

I de 19 interviews ses en række mindre variationer i forhold til den her skitserede model. Nogle steder er det SPS-vejlederen eller SPS-koordinatoren, der har de nævnte administrative opgaver omkring op-

rettelse af ansøgningen. På større skoler med mange afdelinger, kan der være forskellige koordinerende funktioner hos den administrative medarbejder eller hos studievejlederen.

Med hensyn til støttegiver-funktionen kan der i de 19 interviews iagttages en tendens i udviklingen, at hvor støtten tidligere blev leveret af en underviser, der havde eleven i sin undervisning, er støttegiver nu oftere en specialiseret medarbejder, evt. en gruppe af specialiserede medarbejdere, på skolen med erfaringer med - og interesse for opgaven.

Denne tendens kan formodes at have en sammenhæng med den logistiske udfordring, der kan være forbundet med, at en underviser fx har fået tildelt et skema, der fastlægger alle underviserens arbejdstimer, og at der så som følge af et identificeret støttebehov hos en elev pludselig opstår en opgave med at give studiestøttetimer til eleven. Dette praktiske administrative problem kan være lettere at løse, hvis det er én eller flere bestemte medarbejdere, der er dedikerede på at varetage opgaverne med at give studiestøttetimer til de elever på skolen, der skal modtage SPS. Men også interesse for og kendskab til elevernes vanskeligheder kan spille ind her.

2.6.1 Om anvendelse af eksterne konsulenter som støttegivere

Der er i interviewene et eksempel på, at én skole anvender et eksternt konsulentfirma med særlig viden om de psykiske funktionsnedsættelser til at levere studiestøttetimerne. Formelt set, er det i de tilfælde stadig skolen, der er leverandør af støtten, og har ansvaret for kvaliteten i støtten. Dette er i modsætning til de tilfælde, hvor der er tale om en leverandør af SPS, som styrelsen har en samarbejdsaftale med, og som skolen har pligt til at anvende, som for eksempel ved SPS i form af støttepersonetimer eller i form af it-hjælpermidler. Den primære årsag til, at skolen vælger et eksternt konsulentfirma til at levere studiestøttetimerne er, at det vurderes, at der på skolen ikke er den handicapfaglige viden, der er nødvendig i forhold til at kunne give kompenserende studiestøttetimer. Det skal her nævnes, at der blandt de 19 skoler er andre skoler, der har overvejet at anvende et eksternt firma, da de finder det vanskeligt at rekruttere støttegivere blandt lærerne, både pga. logistik og interesse. Disse skoler har dog alligevel fravalgt det med den begrundelse, at støttegiveren skal være person, der har kendskab til eleven fra uddannelsesforløbet på skolen.

2.6.2 Om støttegivers kvalifikationer

De 19 interviewpersoner er blevet spurgt om, hvilke kompetencer og kvalifikationer støttegiverne på skolen har i forhold til at varetage opgaven. På spørgsmålet ses følgende svar:

- Kendskab til eleven.
- Kompetencer til at kunne indgå i et "relations-arbejde" med et ungt menneske.
- Interesse for opgaven og udfordringen.
- Kendskab til eleven fra undervisningen.
- Personlige kompetencer som eksempelvis nærvær, evne til at lytte, evne til at give omsorg og evner for empati.
- Basal viden om de forskellige diagnoser og psykiske lidelser.
- Opbyggede erfaringer med denne elevgruppe.
- En coachuddannelse.
- Kurser og efteruddannelser vedr. de forskellige psykiatriske diagnoser.
- Fag-faglige kompetencer.

Det bliver i flere af interviewene påpeget, at det ville være relevant, at støttegiveren kunne få mere handicapfaglig viden. I to interviews nævnes det, at der burde være kurser i tilknytning til ”SPS-ordningen”, hvor der blev givet undervisning i, hvordan studiestøttetimer anvendes bedst muligt i forhold til de forskellige diagnoser. I forlængelse heraf nævnes det, at det kan være vanskeligt at finde undervisere, der kan og vil påtage sig opgaven med at levere støtten på grund af mangel på uddannelse og viden om det handicapfaglige/diagnoser. Kompetenceudvikling og supervision er støtteformer, der ikke er omfattet af de eksisterende SPS-regler på ungdomsuddannelsesområdet (i modsætning til på de videregående uddannelser). Styrelsen har løbende afholdt korte SPS-temakurser af én dags varighed afholdt, som er knyttet nært til ordningen og som er målrettet SPS-vejledere.

2.6.3 Opsummering: Organisatoriske og administrative forhold og procedurer omkring støtten

Kortlægningen viser:

- At der i forbindelse med SPS-ordningen er en fastlagt organisation på skolerne med en arbejdsdeling i forhold til afklaring af støttebehov og levering af støtten samt i forhold til de administrative opgaver.
- At opgaven med at give SPS-støtten ofte er samlet på få medarbejdere på skolen med erfaringer med og interesse for opgaven (ildsjæle).
- At støttegiverne i høj grad er kvalificeret på baggrund af personlige kompetencer og elevkendskab.
- At nogle interviewpersoner savner muligheder for, at støttegiverne kan få efteruddannelse og kompetenceudvikling.

2.7 Støtteformer og støttens indhold

I tabel 6 i afsnit 2.4 så vi, at studiestøttetimer er den støtteform, der bevilges i alt overvejende grad på ungdomsuddannelserne.

De 19 interviewpersoner giver følgende udsagn om valg af støtteformer på deres respektive skoler:

- Der er simpelthen ikke kendskab til, at der kan ansøges om SPS i form af timer til en støtteperson til denne gruppe af SPS-modtagere.
- Der søges ikke om SPS i form af timer til en støtteperson, idet eleven kan få tildelt en mentor igennem skolen.
- Der er søgt om timer til en støtteperson i forbindelse med en studietur.

Til yderligere belysning af emnet skal det nævnes, at støtteformen ’støttepersontimer’ anvendes vid udstrækning på de videregående uddannelser, når der gives SPS til studerende med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser. Leverandørerne anvender her typisk medstuderende som støttepersoner. En forklaring på at støtteformen kun i meget begrænset omfang anvendes på ungdomsuddannelserne kan være, at man på skolerne vurderer, at det ikke er hensigtsmæssigt, at jævnaldrende elever, fx klassekammerater, tildeles en sådan opgave og det ansvar, der følger med at have en støtteperson-funktion. Derudover er skoledagen på en ungdomsuddannelse ofte mindre fleksibel pga. det højere timeantal end den er det på en videregående uddannelse, hvilket må formodes at begrænse ’medelevernes’/klassekammeraters mulighed for at varetage funktionen som støtteperson. Derfor er det på ungdomsuddannelserne mere oplagt, at det er en underviser eller vejleder på skolen, der varetager opgaven med at yde støtte til elever i denne målgruppe, i form af studiestøttetimer.

2.7.1 Støttens indhold, - studiestøttetimer

Formålet med studiestøttetimer er, at de skal give eleverne hensigtsmæssige kompenserende studiestrategier, således at eleven får muligheder for at mestre studiearbejde.

I de 19 interviews gives der en række eksempler på, hvilke aktiviteter, der indgår i leveringen af studiestøttetimerne:

- Studiestøtten gives i form af samtaler. Det kan være en samtale om, hvilke problemstillinger og udfordringer, der kan opstå i uddannelsesforløbet i forhold til den funktionsnedsættelse, som eleven har. Det kan også være en samtale, der er mere specifikt tilrettelagt og handler om elevens deltagelse i et særligt forløb på uddannelsen, eksempelvis en studierejse.
- Studiestøtten gives i form af introduktioner til - og opfølgninger på forskellige former for strategier, der kan betegnes som mestringsstrategier i forhold til gennemførelse af studiearbejdet på uddannelsen. Dette handler gennemgående om redskaber og metoder til at skabe overskuelighed, struktur, planlægning og gode arbejdsvaner. Det kan være i forhold til tilrettelæggelse af studiearbejdet/undervisningen på skolen og i forhold til lektiearbejdet i tiden uden for undervisningstiden. Det kan således være i forhold til de samlede daglige rutiner under uddannelsesforløbet.
- Støtten med mestringsstrategier tilrettelægges i nogle tilfælde specifikt i forhold til løsning af større opgaver og i forhold til forberedelser til eksaminer.

Det ses, at studiestøtten består i, at få eleven til at være bevidst om sin funktionsnedsættelse i forhold til udfordringerne i uddannelsesforløbet, og i at arbejde med de såkaldte eksekutive funktioner, som er kognitive færdigheder i at holde overblik, planlægge m.v. I de 19 interviews er der ikke yderligere oplysninger om de konkrete redskaber og metoder, som eleverne lærer at anvende i forbindelse med studiestøtten. Det skyldes, at interviewpersonerne som oftest ikke selv er støttegivere. Styrelsen har fra dialogen med skolerne og samarbejdet med de professionelle leverandører på området samt fra interview⁸ med støttegivere på de videregående uddannelser kendskab til en række redskaber og metoder. Det gælder bl.a. programmeringer og skematiseringer af studiearbejdet, grundig og systematisk noteteknik, læse-strategier ved læsning af længere tekster (fx læsning i 30 min, derefter pause 5-10 min, derefter læsning i 30 min. igen) og stilladsering i forbindelse med større skriftlige opgaver. Der er i høj grad tale om almene studiestrategier, der i forhold til denne elevgruppe kobles med specialpædagogisk viden og udvikles til at være kompenserende studiestrategier, idet de er nødvendige, for at eleverne kan klare deres studiearbejde.

Det fremgår af interviewene, at det almindelige er, at studiestøttetimerne gives i forløb, der tilrettelægges individuelt og ikke ud fra faste skabeloner. I to interviews beskrives det, at støttegiver har en samtale med eleven, hvor de aftaler, hvordan støtteforløbet skal tilrettelægges, og hvordan samarbejdet omkring støtten skal foregå. I sådanne samtaler kan forældre evt. deltage. Denne indledende samtale kan også nogle gange berøre, hvilken støtte eleverne har modtaget i folkeskolen.

⁸ Disse interview er foretaget i forbindelse med delprojekt 1 i satspuljeprojektet 'Nye støtteformer for uddannelsessøgende med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser'. Der blev foretaget 14 interview med en række støttegivere, der netop giver eksempler på de redskaber de anvender i deres arbejde med at yde støtte til studerende med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser. Delprojekt 1 er afleveret i 'Rapport om praksis og metodik i den specialpædagogiske støtte til studerende med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser på de videregående uddannelser'.

Studiestøttetimer tilrettelægges oftest i forløb med et møde én gang om ugen. Det mest almindelige er, at støttetimerne gives uden for undervisningstiden. I to interviews nævnes det, at støttegiver går ind i undervisningslektioner og giver støtten der.

2.7.2 Støttens indhold, - støttepersontimer

I kortlægningen er der kun få oplysninger om indholdet i støtteformen støttepersontimer. Det nævnes i ét interview, at støtteformen er blevet anvendt i forbindelse med en studietur. Dette hænger godt sammen med beskrivelsen af formålet med denne støtteform, nemlig at støtte eleven med at fungere som elev i forhold til de organisatoriske og sociale systemer i uddannelsessammenhæng.

Der kan her i øvrigt henvises til kortlægningens andet hovedafsnit om støtteforanstaltninger på ungdomsuddannelserne udenfor SPS-ordningen, hvori der gennemgås forskellige typer af støtte, herunder bl.a. mentorstøtte, elevcoaching m.m., der har lighedspunkter med det, der kan være indeholdt i støttepersontimer i SPS-regi.

2.7.3 Opsummering: Støtteformer og støttens indhold

Kortlægningen viser:

- At støtteformen studiestøttetimer er den dominerende støtteform til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser, og at dette bl.a. skyldes manglende kendskab til støtteformen støttepersontimer samt at nogle elever er kompenseres med lignende støtte gennem mulighederne i øvrige mentorordninger.
- At studiestøttetimer oftest er individuelt tilrettelagte, og at der ikke anvendes en fast skabelon.
- At støtten tilrettelægges i forløb med ugentlige møder hen over et semester.
- At støtten indeholder samtaler om udfordringer i uddannelsesforløbet i forhold til funktionsnedsættelsen.
- At støtten indeholder introduktion til mestringsstrategier baseret på redskaber og metoder til at få skabt overblik, planlægning, struktur og gode arbejdsvaner.

2.8 Opfølgning på støtteforløb

Den generelle tilbagemelding i interviewene er, at der ikke anvendes bestemte fastlagte procedurer eller skabeloner til at foretage opfølgning på, eller evalueringer af støtteforløbet. Det fremgår i 12 af interviewene, at der foretages en mundtlig evaluering, hvor det i en samtale med eleven drøftes, hvordan støtteforløbet har været, og om det har givet mening. I nogle tilfælde foregår den mundtlige evaluering løbende under støtteforløbet, hvor det også drøftes, hvordan støtten skal tilrettelægges fremadrettet. Forældre og undervisere på skolen inddrages nogle gange i de mundtlige evalueringer.

Der er skoler, der har den praksis, at forløbene evalueres i forbindelse med overvejelserne om at oprette en ansøgning om SPS til et fortsat forløb i det kommende semester. I den sammenhæng udarbejder støttegiveren evt. en forløbsbeskrivelse, der sendes til SPS-vejlederen. Én interviewperson nævner, at rektor på skolen følger op på, hvordan støtten er blevet anvendt. I to af interviewene tilkendegiver interviewpersonen, at der på skolen ikke foretages nogen form for evaluering af støtteforløbene.

2.8.1 Opsummering: Opfølgning på støtteforløb

Kortlægningen viser:

- At der på skolerne ikke er nogen gennemgående fastlagt metodik med hensyn til evaluering af forløbene.
- At evalueringer af støtteforløbet som regel foregår som samtaler med eleven, hvor det drøftes om støtten har været relevant.
- At evalueringer på nogle skoler ses i sammenhæng med SPS-ordningens regler og rammer og evt. muligheder for at søge tilskud til et nyt forløb.

2.9 Vurderinger af muligheden for at give en kompenserende støtte inden for SPS-ordningens rammer

De 19 interviewpersoner bliver spurgt, om det er deres opfattelse, at skolen har de muligheder, de skal bruge for at give en kompenserende støtte i forhold til funktionsnedsættelserne hos elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser. I 12 interviews bliver der svaret, at der er gode muligheder for at give en kompenserende støtte. I to interviews tilføjes det, at der kan være problemer i forhold til at støtte elever, der har psykiske lidelser såsom angst eller depression. Der nævnes her problemer med at få kontakt til eller dialog med eleven, eksempelvis på grund af elev-fravær, manglende kompetencer blandt medarbejderne på uddannelsesstedet til at give støtten og manglende muligheder for at kunne skaffe psykologisk bistand (uden for SPS-ordningen).

I tre interviews udtrykkes det direkte, at interviewpersonerne ikke mener, at skolen har de fornødne muligheder for at støtte elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser. Som årsag til dette nævnes det forhold, at kravene til dokumentation for funktionsnedsættelsen i forbindelse med ansøgning om SPS er for høje, og at de høje krav i nogle tilfælde betyder, at eleven kommer til at vente for længe på at få bevilget støtten, idet det kan tage tid at få fremskaffet dokumentation, herunder evt. at gennemgå det lægelige forløb, der kan give en diagnose.

I ét interview udtrykkes den holdning, at uden SPS-ordningen ville der være en del elever, der aldrig havde fuldført uddannelsen. En anden interviewperson oplyser, at der på skolen er foretaget målinger, der tydeligt viser, at elever der modtager SPS, også gennemfører uddannelsen.

Kortlægningen viser:

- At skolerne generelt mener, at SPS-ordningen giver muligheder for, at der kan gives en kompenserende støtte til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser.
- At der dog alligevel er behov for udvikling af støtten ikke mindst i forhold støtte til elever med de mere 'usynlige' psykiske lidelser, og at der kan være udfordringer ved få fremskaffet en dokumentation for funktionsnedsættelsen, der kan give berettigelse til SPS.

3. Øvrige støttetilbud til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne⁹

Formålet med denne del af kortlægningen er at give et overblik over nogle af de tilbud om støtte, der eksisterer på ungdomsuddannelserne til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser uden for SPS-ordningen.

Datagrundlaget er de 19 interviews foretaget af EVA samt styrelsens opfølgning på disse i form af research på skolernes hjemmesider og opfølgende spørgsmål stillet per mail til interviewpersonerne. Desuden er der hentet oplysninger fra Psykiatrifonden med henblik på at få et indblik i indholdet i de større projekter, de har igangsat de seneste år for at støtte elever med psykiske lidelser og udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne. Endelig har vi set på øvrige satspuljeprojekter, der har haft fokus på støtte til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne.

Det er ikke muligt på baggrund af dette datagrundlag at give en fuldstændig beskrivelse af, hvad der findes af støtteforanstaltninger udenfor SPS-ordningen. En sådan kortlægning ville kræve en omfattende undersøgelse, der ligger udenfor rapportens rækkevidde. Det betyder også, at denne kortlægning ikke kan give et bud på, hvor udbredte de forskellige støttetilbud er. Endelig er det ikke muligt på baggrund af datagrundlaget at sige noget om den sammenhæng, der må forventes at være, mellem SPS-støtten og andre former for støttetilbud til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser.

Samlet set giver materialet dog mulighed for at indfri det beskrevne formål: At give et overblik over nogle af de forskellige støttetilbud, der findes til elever med psykiske lidelser og udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne.

Allerførst gives imidlertid en kort gennemgang af rammerne for den støtte skolerne tilbyder og som ikke er en del af SPS-ordningen.

3.1 Lovgrundlag mv.

Det er udgangspunktet på undervisningsområdet, at alle børn og unge skal tilbydes den nødvendige støtte for at kunne trives, udvikles og lære samt gennemføre videre uddannelse. Unge med psykiske vanskeligheder er en del af målgruppen for den støtte, der skal gives, men der er ikke i lovgivningen på børne- og undervisningsområdet særskilte indsatser målrettet børn og unge med psykiske vanskeligheder¹⁰. Rammerne for den støtte, skolerne tilbyder deres elever, herunder elever i denne målgruppe på ungdomsuddannelserne, fremgår af love og bekendtgørelser om de enkelte ungdomsuddannelser.

Udover bestemmelserne om specialundervisning og specialpædagogisk støtte er der, i de respektive love på de forskellige uddannelsesområder, en række bestemmelser, der vedrører fastholdelse, og som dermed har en noget bredere målgruppe (frafaldstruede elever) end den specialpædagogiske støtte. Dog er

⁹ Der er i kapitlet alene fokus på de almene ungdomsuddannelser, og der er således ikke medtaget eksempler fra de særligt tilrettelagte ungdomsuddannelser (STU) eller de kombinerede ungdomsuddannelser (KUU).

¹⁰ Regeringens psykiatriudvalg (2013): *En moderne, åben og inkluderende indsats for mennesker med psykiske lidelser* (56)

der undersøgelser, der peger på, at en af de væsentlige årsager til frafald er personlige og psykiske problemer¹¹. Ved en undersøgelse om årsager til frafald foretaget af Psykiatrifonden i 2011 med deltagelse af ca. halvdelen af landets erhvervsskoler, vurderes elevernes psykiske og personlige problemer således at være den primære årsag til frafald på en række af de største danske ungdomsuddannelser.¹² Indsatser relateret til arbejdet med fastholdelse vil derfor ofte i høj grad have sårbare unge, der enten har en psykisk funktionsnedsættelse eller er i risiko for at udvikle en sådan, som en del af deres målgruppe.

3.1.2 De gymnasiale uddannelser

På de gymnasiale uddannelser er der i de respektive uddannelseslove en bestemmelse om, at skolerne, for at fastholde elever/kursister i uddannelse, i samarbejde med Ungdommens Uddannelsesvejledning skal yde bistand til de elever/kursister, der har behov herfor. Skolerne skal udarbejde retningslinjer for fastholdelsesarbejdet, herunder om nedbringelse af frafald og procedurer ved omvalg eller frafald.¹³

På HF-områder er der i bekendtgørelsen specificeret et krav om tutorlærere. Der udpeges blandt klassens lærere et antal tutorer, der hver skal følge og rådgive seks til otte kursister gennem hele deres undervisningsforløb. Tutoren understøtter og fastholder kursisten i uddannelsen. Tutorens opgave er også, - i et vist omfang – at stå til rådighed for individuelle, studiemæssigt relaterede henvendelser fra kursisterne. I relation til sårbare kursister er dette et vigtigt punkt.¹⁴

Derudover skal det bemærkes, at undervisningsministeren kan yde tilskud til institutioner, der udbyder særligt tilrettelagte stx- og hf-forløb for elever og kursister med nedsat psykisk funktionsevne¹⁵. Fra skoleåret 2015/16 er syv skoler godkendt til at få tilskud til at oprette særlige stx- og hf-klasser for elever med Aspergers syndrom. En skole har to klasser, og der er således 3 hf-klasser og 5 stx-klasser. Denne mulighed er blevet en del af loven på baggrund af en flerårig forsøgsordning.

3.1.2 Erhvervsuddannelserne

På erhvervsuddannelsesområdet tilsiger uddannelsesloven, at skolerne, for at fastholde eleverne i uddannelse, skal yde eleverne vejledning og stille kontaktpersoner til rådighed for eleverne samt formidle social, personlig eller psykologisk rådgivning til elever, der har behov for det. Desuden skal skolen samarbejde med Ungdommens Uddannelsesvejledning om at fastholde eleverne i uddannelse. Skolen skal udarbejde retningslinjer for fastholdelsesarbejdet.¹⁶ Af bekendtgørelsen om erhvervsuddannelser fremgår det, at skolen skal stille kontaktlærere og mentorer til rådighed for de elever, der har behov for støtte og vejledning fra sådanne kontaktpersoner for at kunne gennemføre et påbegyndt uddannelsesforløb. Det er skolen, der fastsætter rammer for kontaktlærernes og mentorernes virksomhed. Her gentages

¹¹ Psykiatrifonden. 2011. *Psykiske problemer er den primære årsag til frafald på erhvervsuddannelserne*.

¹² Således vurderer 58 pct. af skolerne, at psykiske/personlige problemer hos unge udgør den primære årsag til frafald, mens 95 pct. af undersøgelsens respondenter mener, at flere unge kunne hjælpes til en uddannelse, hvis personlige og psykiske problemer blev adresseret bedre i form af flere og stærkere mentorordninger, kontaktlærerefunktioner, psykologisk rådgivning mv.)

¹³ Det følger af § 18 i Gymnasieloven (LBK nr 766 af 09/06/2015), § 14 i hf-loven (LBK nr 767 af 09/06/2015), § 17 i lov om uddannelserne til højere handelseksamen (hhx) og højere teknisk eksamen (htx) (LBK nr 768 af 09/06/2015)

¹⁴ Det følger af § 29 i HF-bekendtgørelsen (BEK nr 779 af 26/06/2013)

¹⁵ Det følger af § 33b i Bekendtgørelse af lov om institutioner for almen gymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v. (LBK nr 777 af 10/06/2015)

¹⁶ Det følger af § 30 i Erhvervsuddannelsesloven (LBK nr 789 af 16/06/2015)

det, at skolen skal sikre, at de elever, der har behov herfor, tilbydes social, personlig eller psykologisk rådgivning¹⁷. Formålet hermed er, at skolen hurtigt skal kunne tage hånd om eventuelle problemer.

Der er relativt frie rammer for institutionerne i forhold til, hvordan de vil arbejde med fastholdelse, herunder hvordan støtte til de frafaldstruede elever tilrettelægges og implementeres. For erhvervsuddannelserne gælder det, at der er flere konkrete krav til, hvad institutionerne skal sikre, at elever med behov for støtte og vejledning tilbydes. Dette skal ses i sammenhæng med, at udfordringerne med frafald er markant større på erhvervsuddannelserne end på fx de almene gymnasier. Men samlet set giver lovgivningen institutionerne frihed til at anvende de metoder, undervisningsformer, organiseringsformer og ressourcepersoner, de finder relevante i forhold til at understøtte unge med psykiske vanskeligheder.¹⁸ Der er ikke fastsat bestemte krav til disse indsatser, eller om at de skal være forbundet med udviklingsmål eller evalueringskriterier.

3.2 Forskellige støttetilbud udenfor SPS-ordningen

Dette afsnit tager udgangspunkt i interviewene, hvor interviewpersonerne beskriver forskellige typer af støtte udenfor SPS-ordningen, der tilbydes på skoler og som bl.a. er målrettet elever med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser. Figur 1 giver en oversigt over de forskellige tilbud.

Figur 1 Oversigt over støttetilbud uden for SPS-ordningen

STØTTE-TILBUD	FORMÅL OG INDHOLD
MENTOR/ ELEVCOACH	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Personlig støtte til den enkelte elev. ➤ Hjælp til at få styr på uddannelse og lektier. ➤ Tager sig af de elever, der ikke trives eller fungerer dårligt på skolen. ➤ Samtalehjælp til at løse konkrete problemer. ➤ Hjælp til at komme op om morgenen. ➤ Bindeled til vejledere, sagsbehandlere, lærer/faglærer, - evt. med deltagelse af forældre fx deltagelse i forhold til elevens samtaler med disse personer ➤ Skabelse af rollemodeller.
PSYKOLOGISK RÅDGIVNING	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Afholder samtaler om personlig og psykiske problemer. ➤ Tilbyder afklarende forløb om emner der blokerer for deltagelse i uddannelse, uden at være behandlingsforløb. ➤ Støttende samtaler, krisehjælp eller psykoterapi af kortere varighed, hvis eleverne oplever, at skolegangen bliver uoverskuelig pga. personlige problemer af forskellig art.
STUDIEVEJLE- LE- DER/UDDANN ELSEVEJLE- DER/GUIDER/ INSPEKTORER	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sparring og opfølgning på uddannelsesforløb og uddannelsesplan. ➤ Sparring om valg/omvalg af uddannelse. ➤ Ekstra samtaler. Studievejleder holder normalt samtale med alle elever, men i mange tilfælde afholdes flere samtaler med elever med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser. Det er typisk studievejlederen, der finder ud af, at en elev har behov for specialpædagogisk støtte, psykologhjælp eller andet. ➤ Koordinerende rolle i forhold til de forskellige former for støtte.

¹⁷ Det følger af § 58 i Bekendtgørelsen om erhvervsuddannelse (BEK nr 1010 af 22/09/2014)

¹⁸Regeringens psykiatriudvalg, oktober 2013: *En moderne, åben og inkluderende indsats for mennesker med psykiske lidelser*

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koordinering og samarbejde i forhold til undervisere og ledere på skolen.
FASTHOLDELSES-VEJLEDERE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Har fokus på elevens fastholdelse i uddannelsen, herunder forhold omkring trivsel.
LÆSEVEJLEDERE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Har samtaler med eleverne og opnår et kendskab til den enkelte elev, der kan medføre indstilling til og koordinering af forskellige typer af støtte (herunder SPS) ➤ Varetager nogle gange funktionen som støttegiver (SPS).
SÆRLIGE LÆRER-RESSOURCER	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Håndterer elever med svage forudsætninger på baggrund af særlige kompetencer/viden om området. ➤ Står parat til samtaler i dagligdagen. ➤ Spotter elever med vanskeligheder og kan have henvisende funktion i forhold til eksempelvis psykologisk bistand, mentorstøtte mv.
KONTAKT- OG KLASSELÆRER	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tager hånd om elevens gennemførelse af et påbegyndt uddannelsesforløb gennem støtte og vejledning. ➤ Har opmærksomhed på eleverne i forhold til for eksempel fravær eller andre indikatorer på, at der kunne være problemer.
UU-VEJLEDNING	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mentorstøtte i startperioden. ➤ Fokus på overgange og fastholdelse.
SOCIAL-RÅDGIVERE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rådgivning om privatøkonomi, bolig og lign.
FAMILIE-RÅDGIVERE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rådgivning om familiære problemstillinger.
RUSMIDDEL-CENTER	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rådgivning og støtte til elever med misbrug.

De forskellige betegnelser for støtteforanstaltninger, der fremhæves i oversigten, kan have forskellige betydninger på tværs af skolerne. Der er for eksempel skoler, hvor alle elever har en mentor i startfasen. Denne funktion går på andre skoler under betegnelsen 'tutor'. Der er også skoler, hvor alle elever har en mentor, som de mødes med én gang årligt i en funktion, der minder om det, der beskrives under kontaktlæreren. Endelig findes der ung-til-ung mentorer, seniormentorer, mentorer der kommer fra UU-vejledningen og mentorer, der er ansat med den ene funktion at være mentor på fx en erhvervsuddannelse.

En vigtig pointe er, at de nævnte støtteforanstaltninger ikke er forbeholdt elever, der modtager SPS eller som har en diagnosticeret psykisk funktionsnedsættelse. Støtteforanstaltningerne er en del af skolernes arbejde for at sikre fastholdelse og trivsel. Målgruppen er derfor bredere og kan omfatte alle elever, eller elever, der kan karakteriseres som sårbare elever og elever med personlige eller psykiske problemstillinger. Det vil fx sige elever, der har problemer med ensomhed, lavt selvværd, familiære problemstillinger eller som af andre sociale årsager har været udsat for langvarig mistrivsel i barndommen.

De fleste af de nævnte støttetilbud finansieres af skolerne med det almindelige statslige taxameter-tilskud. Andre af de nævnte tilbud er kommunalt forankrede, eksempelvis mentorer, der giver støtte i starten af uddannelsesforløbet med henblik på fastholdelse, eller socialrådgivere og familierådgivere, der kommer på skolen. Nogle kommuner stiller et psykologtilbud til rådighed for ungdomsuddannelsesin-

stitutionerne i kommunen, - nogle gange i en ordning, hvor uddannelsesinstitutionen bidrager med en medfinansiering. Desuden er der støtteforanstaltninger, der er organiseret som midlertidige projekter med en særlig finansiering fra en pulje.

Der er forskel på, i hvilket omfang og hvilken kombination de forskellige støtteformer optræder samt hvilket indhold, der lægges i 'begreberne' både på tværs af uddannelsestype og på tværs af skolerne. Forskellen kan formodentlig forklares med forskel i regelgrundlag, elevgrundlag (forskellige uddannelsesretninger), forskel i skolernes størrelse, forskel i skolernes prioritering/strategi og retningslinjer for fastholdelse mv. På baggrund af kortlægningen tyder det på, at paletten der anvendes til at støtte, er bredest på erhvervsuddannelserne.

3.3 Eksempler på støtte 'set-up' på konkrete skoler

I nedenstående følger konkrete eksempler på, hvordan fem af de skoler, der deltog i interviewene, beskriver kombinationen af - og indholdet i de støttetilbud, de stiller til rådighed for (men typisk ikke kun til) studerende med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser. Formålet med eksemplerne er at give et billede af indhold mv. samt variationen i skolernes tilbud om støtte. Udover de nævnte tilbud nævnes både den generelle studievejledning, faglærere samt uddannelsesledere/inspektorer i forskellige varianter som 'funktioner', der kan yde en ekstra støtte til elever med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser på alle de fem skoler.

Eksempel 1: Erhvervsskole

Støttetilbud: ELEVCOACHES

Rolle/indhold/form: Coachen giver en personlig støtte til den enkelte elev ved at være en ressourceperson, som den unge kan bruge som hjælp til at få løst eller "lettet" det, der blokerer for at eleven kan gennemføre uddannelsen.

Omfang: Skolen har to elev-coaches, der er ansat på fuld tid.

Målgruppe: Alle elever har mulighed for at kontakte coachen. Målgruppen er typisk elever med psykiske problemer, sociale problemer, økonomiske eller fysiske problemer. Det kan være problemer med en sagsbehandler, problemer med misbrug og lignende problemstillinger.

Visitering/kontakt: Eleverne kontakter selv coachen eller henvises af en kontaktlærer eller studievejleder.

Finansiering: Skolen finansierer coachordningen.

Støttetilbud: PSYKOLOG

Rolle/indhold/form: Psykologens funktion er at gå ind i de udfordringer, der er så store, at elev-coachen ikke kan håndtere dem.

Omfang: Skolen har en psykolog tilknyttet med en fast træffetid. Træffetiden er på 1 time hver anden uge.

Visitering: Der er ikke nogen egentlig visitation til psykologen. Eleven kan selv opsøge psykologen eller blive henvist til psykologen af vejledere, undervisere eller andre på skolen.

Finansiering: Skolen finansierer psykologtilbuddet.

Eksempel 2: Landbrugsskole

Støttetilbud: PSYKOLOG

Rolle/indhold/form: Psykologen tilbyder afklarende samtaler, - ikke behandlingstilbud. Psykologen kan evt. anbefale eleven at opsøge psykologisk eller psykiatrisk behandling. Samtalerne foregår ikke på skolen.

Omfang: Der er én psykolog tilknyttet skolen.

Visitering: Eleverne visiteres af vejledere, undervisere, fastholdelsesvejledere eller uddannelseschefen.

Finansiering: Psykologen er tilknyttet flere af kommunens andre uddannelsesinstitutioner. Skolerne finansierer bistanden ud fra en timetakst.

Støttetilbud: SOCIALRÅDGIVER

Rolle/indhold/form: Socialrådgiveren gennemfører afklarende samtaler med elever og hjælper evt. elever videre til de relevante fagpersoner vedrørende eksempelvis familiære forhold, der ikke fungerer. Socialrådgiveren kan være behjælpelig med rådgivning om mulighederne for støtte til at flytte i egen bolig og lignende.

Finansiering: Socialrådgiveren er tilknyttet flere af kommunens andre uddannelsesinstitutioner. Skolen finansierer rådgivningen ud fra en timetakst.

Støttetilbud: MENTORORDNING

Rolle/indhold/form: Mentor støtter eleverne, så de bedre selv kan håndtere vanskeligheder af forskellig art. For eksempel vanskeligheder ved at komme op om morgenen, ved at møde ind i klassen om morgenen og ved at holde styr på alle de mange informationer, som de hele tiden modtager. Derudover ydes støtte til fastholdelse af eleven i forbindelse med lektielæsning og støtte i forhold til overgang til praktikperioder.

Eksempel 3: Social- og sundhedsskole

Støttetilbud: MENTORSTØTTE

Rolle/indhold/form: Mentorerne skal være med til at skabe et trygt og udfordrende læringsmiljø, hvor elever motiveres til at gennemføre deres uddannelse. De skal tilbyde den nødvendige faglige og personlige support. De kan være tæt på eleven i lærings-rummet og hjælpe eleven med at håndtere vanskeligheder, der kan opstå, når man skal fungere i en skolehverdag. Endelig kan de indgå i et tæt samarbejde med underviserne om at styrke relationerne mellem elever og elever og undervisere.

Støttetilbud: PSYKOLOGISK RÅDGIVNING

Rolle/indhold/form: Skolen tilbyder eleverne psykologisk rådgivning gennem rådgivningen "Hold Fast". 'Hold fast' er en psykologisk rådgivning, som er tilknyttet en række ungdomsuddannelsesinstitutioner i kommunen. Der tilbydes samtaler med det mål at hjælpe elever, der mistrives, til at få det bedre og dermed forebygge, at problemerne tager til og bliver for store.

Omfang/finansiering: Der er to psykologer ansat ved rådgivningen, der finansieres af de seks uddannelsesinstitutioner.

Eksempel 4: Alment Gymnasium

Støttetilbud: PSYKOLOG

Rolle/indhold/form: Skolen har mulighed for at henvise eleven til psykologen, der udbydes gennem Pædagogisk Psykologisk Rådgivning.

Omfang/finansiering: Skolen betaler for et forløb af 10 samtaler.

Eksempel 5: HF/VUC

Støttetilbud: PÆDAGOGISK/ PSYKOLOGISK VEJLEDNING

Formål: Formålet er at give kursisterne mulighed for at få bedre udbytte af undervisning.

Omfang: Der er en medarbejder fra denne ordning ansat på hver af skolens to afdelinger. Vejledningen har åbent efter behov. Støtten foregår typisk som individuelle samtaler op en time, tre til fem gange.

Målgruppe: Der er tale om et samtaletilbud for de kursister, der har svært ved at gennemføre undervisningen af personlige årsager. Der kan være problemer ved planlægning af større opgaver, præstationsangst, eksamensangst, manglende selvværd, mobningsproblemer og ensomhed med stort fravær som følgevirkning.

Visitering/kontakt: Eleverne henvises til vejledningen via undervisere, studievejledningen eller HF-inspektørerne.

Finansiering: Skolen finansierer tilbuddet.

Støttetilbud: KURSISTMEDARBEJDER

Rolle/indhold/form: Kursistmedarbejder skal være med til at skabe et godt studiemiljø. De arbejder med *det*, der ikke har med undervisning at gøre.

Kursistmedarbejderne hjælper, hvis eleven har for meget fravær eller har brug for rådgivning til at tilrettelægge sin dag eller behov for praktisk støtte til for eksempel at udfylde skemaer.

Omfang: Skolen har ansat tre kursistmedarbejdere, der geografisk set er placeret tre forskellige steder inde for samme institution.

Visitering/kontakt: Det typiske er, at eleverne selv henvender sig til kursistmedarbejderne.

Støttetilbud: HF-INSPEKTORER

Rolle/indhold/form: Hjælp til bedre tilrettelæggelse af studieplan i samarbejde med HF-vejledningen.

Personlige samtaler med kursisterne. HF-inspektorer er pædagogisk administrative og kan yde indirekte hjælp via sparring og coaching af lærere og teams. HF-inspektorerne fungerer også som kursistens "retssikkerhed", - de har ansvaret for at sagsbehandlingen er fair og juridiske korrekt.

3.4 Projekter vedrørende støtte til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelserne.

I det følgende gennemgås en række større projekter og initiativer vedrørende støtte til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser, herunder en række projekter, som Psykiatrifonden har været tovholder for. Psykiatrifonden har i en årrække netop haft fokus på at igangsætte initiativer til fremme af trivsel. Initiativer der bl.a. har haft fokus på sårbare unge og unge med psykiske problemer på ungdomsuddannelserne. Desuden gennemgås en række satspuljefinansierede projekter målrettet elever på ungdomsuddannelserne med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser.

3.4.1 Projekter igangsat af Psykiatrifonden

Erhvervsskoleprojektet 2009-2010

I 2009 igangsatte Psykiatrifonden ”Erhvervsskoleprojektet” med støtte fra Undervisningsministeriet. Baggrunden for projektet var ikke mindst, at en stor del af de elever, der faldt fra erhvervsuddannelserne, begrundede frafaldet med personlige og psykiske problemer. Projektet havde til formål at skabe en landsdækkende opkvalificering af lærere og ledere på erhvervsskolerne med fokus på metodeudvikling i forhold til støtte af sårbare unge ud fra det udgangspunkt, at viden om signaler på mistvivsel og træning i den svære samtale kan være med til at fastholde elever, der kæmper med personlige og psykiske problemer. Erhvervsskoleprojektet der forløb i 2009-2010 bestod af fire aktiviteter: 1) Firedages kursusforløb til lærere og studiestudievejledere. 2) Dagskurser til uddannelsesledere, 3) To konferencer og 4) Udgivelse af publikationen, ”Jeg kommer heller ikke i dag”.

Sidstnævnte publikation præsenterer et udvalg af metoder og værktøjer, som kan inspirere lærere og uddannelses- og erhvervsvejledere på ungdomsuddannelserne i deres møde med unge, som kæmper med personlige og sociale problemer. Der sættes fokus på refleksioner på støttegiverens tilgang til eleven, rammer og vilkår for at give støtten og heraf valget af metoder og værktøjer. Publikationen giver desuden viden om forskellige psykiske sygdomme og problemer samt inspiration til støttemuligheder.¹⁹

Projekt trivsel på EUD 2011-2012

Erhvervsskoleprojektet blev i 2011 fulgt op af et nyt projekt, ”Projekt trivsel på EUD”. Dette projekt var også støttet af Undervisningsministeriet. Projektet handlede om erhvervsskolernes arbejde med støtte og fastholdelse af sårbare unge og unge med misbrugsproblemer på ungdomsuddannelserne. Denne gang med særlig fokus på udvikling af implementering af politikker, beredskaber og koordinati-on på erhvervsuddannelserne. Projektet blev gennemført i et samarbejde med Københavns Tekniske Skoles afdeling vedr. medieproduktion og SOPUs pædagogiske assistentuddannelse i Hillerød.

I projektet indgik aktiviteter med workshops med alle eleverne og psykologisk rådgivning til de elever, som havde brug for støtte i deres uddannelse, kurser for lærerne og supervision af udvalgte lærere, seminarer og procesmøder med organisationen. Aktiviteter endte ud med, at der blev lavet et beredskab og en politik. Efterfølgende blev der afholdt en stor konference med erfaringer fra projektet.²⁰

¹⁹ <http://tabu.dk/top-header/om-os/projekter/afsluttede-projekter/erhvervsskoleprojekt.aspx>

²⁰ <http://tabu.dk/top-header/om-os/projekter/afsluttede-projekter/trivselspolitikker.aspx>

Ungdomsprojektet 2007-2014:

Psykiatrifondens Ungdomsprojekt tilbød gratis undervisning og psykologisk rådgivning af elever samt opkvalificering af lærere og studievejledere på udvalgte erhvervsuddannelser. Tilbuddet om elevundervisning og opkvalificering blev tilbudt erhvervs- og produktionsskoler i Københavns- og Frederiksberg kommuner. Det psykologiske rådgivningstilbud blev tilbudt otte skoler. Indsatsen har været målrettet dem, der ikke allerede var i behandlingssystemet. Projektet blev støttet af Undervisningsministeriet, Sundhedsministeriet og Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.²¹

Projektet "Fremme af mental sundhed og forebyggelse af angst og depression hos unge på produktionsskoler og erhvervsskoler, 2013-2016:

Psykiatrifonden har udviklet et modelprogram til Fremme af mental sundhed og forebyggelse af angst og depression hos unge på erhvervs- og produktionsskoler. Modelprogrammet er en del af satspuljeprojektet "Fremme af unges mentale sundhed" i Sundhedsstyrelsen. Indsatsens målgruppe er unge på erhvervsuddannelser og produktionsskoler, der mistrives. Baggrunden for projektet er, at unge med mentale og sociale problemer oftere har sværere ved at gennemføre en ungdomsuddannelse end elever der trives. Da det vurderes, at mentale helbredsproblemer er den hyppigste årsag til frafald på skolerne har indsatsen fokus på at højne trivslen for at sikre, at flere elever gennemfører deres uddannelse.

Programmet er baseret på delelementer af udenlandske evidensbaserede programmer til fremme af mental sundhed blandt unge. Delelementerne er tilpasset en dansk kontekst ved at inddrage nationale erfaringer med mental sundhedsfremme og forebyggelse af angst og depression blandt unge. Programmet består af syv dele:

1. Undervisningskoncept til undervisning af elever på produktions- og erhvervsskoler.
2. Opkvalificering af uddannelsesinstitutionernes ansatte.
3. Trivselsmåling af alle elever til opsporing af unge med mistrivsel
4. Afdækning af uddannelsesinstitutionernes behov og ressourcer
5. Kortlægning af kommunens tilbud til unge, der mistrives.
6. Beredskabsplan til uddannelsesinstitutionerne.
7. Hjemmesiden Skoletrivsel.nu til dialog og videndeling blandt unge og lærere. Her kan man også finde alle materialer om modelprogrammet.

Programmet bliver afprøvet i en række danske kommuner i perioden 2014-2016²².

Optur United (2014-2017):

Optur United er et partnerskabsprojekt, som Psykiatrifonden en del af sammen med Dansk Firmaidrætsforbund, EEO, FOA, PenSam, PSF, Schools on the run og SDU.

Projektet er målrettet elever på erhvervs-, produktions- og social- og sundhedsskolerne.

²¹ <http://tabu.dk/top-header/om-os/projekter/afsluttede-projekter/ungdomsprojektet.aspx>

²² <http://www.skoletrivsel.nu/content/om-projektet-0>

Formålet med projekt I Form til Fremtiden er, at:

- Øge kendskabet til aktiv og sund livsstil hos elever på erhvervs-, produktions- og social- og sundhedsskolerne.
- Øge deltagelsen i, lysten til og kvaliteten af fysisk aktivitet
- Fremme elevernes trivsel

Projektet er støttet af Sundhedsministeriet i perioden 2014-2017.

3.4.3 Tidligere satspuljeprojekter, der har indbefattet støtte i uddannelsessammenhæng til elever med psykiske vanskeligheder

Psykologbehandling

I forbindelse med satspuljeforhandlingerne for 2007 blev der afsat 133,2 mio. kr. over fire år for at skabe øgede muligheder for at tilbyde psykologbehandling i kommunerne. En del af midlerne blev i maj 2007 udmeldt som en ansøgningspulje, hvorfra kommuner og uddannelsesinstitutioner kunne søge om tilskud til at udvikle og etablere tilbud om psykologhjælp til børn og unge med begyndende eller lettere psykiske vanskeligheder. Der blev bl.a. givet tilskud projekter på ungdomsuddannelser i form af forebyggende psykologiske behandlingstilbud på skolerne. En del af formålet med disse projekter var at mindske antallet af børn og unge, som henvises til psykiatrien, samt at forebygge frafald på ungdomsuddannelserne. I en evaluering af projektet i 2011 blev det vurderet, at der var en god effekt. En del af projekterne er blevet forankret og videreført med enten lokale midler eller nye puljemidler. Det gælder for eksempel tre projekter, der nævnes i de interviews EVA har foretaget, fordi tre af de deltagende skoler er tilknyttet disse projekter.

Det ene er projekt PUST, der er et psykologisk behandlingstilbud i Center for inklusion/PPR-Odense til ungdomsuddannelserne. Der er tale om et psykologisk samtale-, rådgivnings- og vejledningstilbud, som samarbejder med fem erhvervsrettede ungdomsuddannelser og én produktionsskole i Odense. I sin videreførelse er Projekt PUST et fireårigt projekt (2012-2016), der er finansieret af psykiatripuljen under Socialministeriet. Det andet projekt er projekt 'Hold fast' i Randers, der er videreført med puljemidler. 'Hold fast' er en psykologisk rådgivning, som er tilknyttet en række ungdomsuddannelsesinstitutioner i kommunen. Der er to psykologer ansat ved rådgivningen. Rådgivningens finansieres af de seks skoler. Det tredje projekt er projektet 'Ungdomsuddannelserne Psykologiske Center Nordvestsjælland (UPCN)', der er et fælles psykologcenter for ungdomsuddannelserne på tværs af tre kommuner. Projektet er videreført med lokale midler (delvis finansiering fra hhv. kommuner og skolerne).²³

Ny forstærket indsats til børn og unge og voksne med ADHD (2009-2012)

Der blev i 2009 afsat midler til et fireårigt satspuljeprogram *Ny forstærket indsats til børn og unge og voksne med ADHD*. Under dette program blev der bl.a. gennemført ni udviklingsprojekter forankret i tre kommuner med fokus på opsporing og psykosociale indsatser. Et af projekterne var et samarbejde mellem to uddannelsesinstitutioner og en kommune. Projektet bestod af tre kombinerede indsatser målrettet frafaldstruede elever med ADHD eller lignende vanskeligheder. Indsatserne er medtaget som ek-

²³ Rambøll Management (2011): Evaluering af pulje til psykologhjælp - afsluttende evaluering

sempler på indsatser målrettet uddannelse, i den nationale ADHD-handleplan som Socialstyrelsen lancerede i 2013. De tre indsatser beskrives i det følgende:

1) *Tilpasset undervisning*: Formålet med den tilpassede undervisning var at skabe rammer for et undervisningsmiljø, der kunne rumme unge med ADHD eller lignende vanskeligheder. Udgangspunktet var at øge fokus på sårbare og udsatte unge gennem en fælles faglig og pædagogisk tilgang, som bringes i spil i den aktuelle undervisningskontekst. Indsatsen omfattede også, at underviserne fik øget viden om ADHD og lignende vanskeligheder samt kendskab til pædagogiske metoder og teknikker til brug i undervisningen. Endvidere var formålet, at sikre et tæt samarbejde mellem undervisere, studievejledere og mentorer samt adgang til løbende rådgivning og sparring for underviserne.

2) *Mestringskurser relateret til uddannelse*. Formålet med indsatsen var at give de unge mulighed for at tilegne sig konkrete strategier til at mestre uddannelsesmiljøet, undervisningssituationerne samt de sociale relationer og regler på uddannelsesinstitutionen. Hensigten var at forbedre de unges fremmøde, mindske frustrationer og opnå et bedre fodfæste i uddannelsen gennem anerkendelse, motivation og empowerment. Der blev opnået gode erfaringer med at etablere kurserne på uddannelsesinstitutionen, og med løbende at visitere til tilbuddet.

3) *Mentor*. Formålet med en mentor var at etablere en individuelt baseret indsats, der tog udgangspunkt i den enkeltes specifikke vanskeligheder i relation til uddannelse. Hensigten var først og fremmest at styrke den unges fodfæste i uddannelsen og mindske risikoen for frafald. En mentor kunne imidlertid også omfatte håndtering af forhold, som ikke var direkte relateret til uddannelsen, men som alligevel kunne udgøre en barriere for at gennemføre et uddannelsesforløb. Det kunne fx dreje sig om økonomi, bolig, familierelationer mv. og dermed støtte den unge i at få hverdagen til at hænge bedre sammen.²⁴

²⁴ Socialstyrelsen 2013: National ADHD Handleplan – Pejlemærker, anbefalinger og indsatser på det sociale område, side 58ff samt Rambøll Management 2013. Evaluering af ADHD-udviklingsprojekter. Slutrapport.

4. Opsamling

Kortlægningen af den specialpædagogiske støtte til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser viser følgende:

Der er i perioden 2009 til 2014 sket en stigning i antallet af SPS-modtagere med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser på ungdomsuddannelser fra 531 i 2009 til 3.112 i 2014, svarende til næsten en seksdobling. Der er i samme periode sket en stigning i antallet af elever, der modtager SPS på ungdomsuddannelserne overordnet set (ca. en fordobling), ligesom der er sket en stigning i antallet af elever på ungdomsuddannelserne målt i bestandtal på ca. 10%. Ser man på andelen af SPS-modtagerne, der modtager SPS pga. en psykisk lidelse og/eller udviklingsforstyrrelse, så er denne steget fra 7,8 % i 2009 til 21,8 % i 2014. Samtidig er SPS-støttemodtagere med psykiske vanskeligheder og/eller udviklingsforstyrrelser gået fra at udgøre 0,2 % af det samlede antal elever på ungdomsuddannelser i 2009 til at udgøre 1,1 % i 2014.

Stigningen i antallet af støttemodtagere på dette område afspejler nogle generelle tendenser i og uden for uddannelsessystemet. Der er sket en stigning i antallet af unge, der bliver diagnosticeret med psykiske funktionsnedsættelse, især inden for diagnoserne vedr. udviklingsforstyrrelser. Der er kommet mere fokus på, at unge med psykiske funktionsnedsættelser skal vejledes til og støttes i at få en uddannelse.

Stigningen i antallet af støttemodtagere afspejles i det økonomiske forbrug på SPS-ordningerne, hvor forbruget er steget fra 11.7 mio. kr. i 2011 til 29.9 mio.kr. i 2014. Den forbrugte støtte per elev opgjort i kroner og i timeforbrug per støttemodtager varierer i perioden. Der er en stor forskel mellem den bevilgede og forbrugte støtte. I 2014 var det således kun ca. 53 % af den bevilgede støtte, der blev forbrugt. Dette skyldes bl.a., at støttetimerne bevilges i rammer.

Der er meget stor forskel på, hvor mange SPS-modtagere med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser, der er på de enkelte skoler målt i absolutte tal. Det er ikke på baggrund af denne kortlægning muligt at give en forklaring på dette.

I forhold til skolernes arbejde med at identificere elever med behov for støtte inden for denne målgruppe viser kortlægningen, at de fleste interviewpersoner vurderer, at der på skolen opnås kontakt med de elever, der har et støttebehov. Der er dog nogle interviewpersoner, der rejser tvivl om, hvorvidt der opnås kontakt med alle, og her tænkes der især på elever med mere usynlige psykiske lidelser, som ikke står frem med vanskelighederne. Skolerne har forskellige rutiner med hensyn til den generelle information om SPS-ordningen. Interviewene illustrerer, at der på skolerne er overvejelser for eller imod åbenhed om psykiske funktionsnedsættelser, om mulighederne for at foretage opsøgende arbejde, og om elevernes eget ansvar for at opsøge støtte.

Kortlægningen viser, at der i forhold til administration af den specialpædagogiske støtte er en fastlagt organisation på skolerne med en arbejdsdeling i forhold til afklaring af støttebehov og levering af støtten samt i forhold til de administrative opgaver. Selve opgaven med at give SPS-støtten er ofte samlet på få medarbejdere skolen med erfaringer med og interesse for opgaven. Støttegiverne er i høj grad

kvalificeret på baggrund af personlige kompetencer og elevkendskab. Flere af interviewpersonerne giver udtryk for, at støttegiverne mangler muligheden for at få efteruddannelse og kompetenceudvikling.

Der to primære støtteformer til denne målgruppe af elever er *studiestøttetimer* og *støttepersontimer*. Den altdominerende støtteform på ungdomsuddannelsesområdet er studiestøttetimer. Årsagen til at støttepersontimer ikke anvendes i så udstrakt grad er, ifølge interviewpersonerne, bl.a. manglende kendskab til støtteformen samt at nogle elever er kompenseres med lignende støtte gennem mulighederne i øvrige mentorordninger.

I forhold til indholdet i studiestøttetimerne, viser kortlægningen at studiestøttetimer normalt er individuelt tilrettelagt og ikke bliver givet efter en fastlagt skabelon, og at støtten tilrettelægges i forløb med ugentlige møder hen over et semester. Støtten indeholder samtaler om udfordringer i uddannelsesforløbet i forhold til funktionsnedsættelsen samt introduktion til mestringsstrategier baseret på redskaber og metoder til at få skabt overblik, planlægning, struktur og gode arbejdsvaner.

I forhold til opfølgning og evaluering af støtteforløbene, viser interviewundersøgelsen, at skolerne ikke arbejder ud fra en fast skabelon herfor. Evalueringer af støtteforløbet foregår som regel som samtaler med eleven, hvor det drøftes om støtten har været relevant i forhold til kravene på uddannelsen.

Interviewpersonerne giver generelt udtryk for, at SPS-ordningen giver muligheder for, at der kan gives en kompenserende støtte til elever med psykiske lidelser og/eller udviklingsforstyrrelser, men at der dog alligevel er behov for udvikling af støtten ikke mindst til elever med de mere usynlige psykiske lidelser. Endvidere peges der på, at der kan være udfordringer ved få fremskaffet en dokumentation for funktionsnedsættelsen, der kan give berettigelse til SPS, og at det kan forsinke iværksættelse af støtten.

For så vidt angår den støtte, der findes uden for SPS-ordningen, til gruppen af elever med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser, så viser kortlægningen, at der lokalt på skolerne findes en mangfoldighed af støttetilbud, der lægger sig op ad den støtte, der ydes inden for SPS-ordningen, men som ofte ikke kun er forbeholdt elever med en dokumenteret psykiske funktionsnedsættelse. Indsatserne er en del af skolernes arbejde med fastholdelse og trivsel. Rammerne for dette arbejde er defineret i meget overordnede termer i uddannelseslove og bekendtgørelser.

Der er forskel på, i hvilken udstrækning og kombination de forskellige støttetilbud optræder og hvilket indhold der lægges i 'begreberne' både på tværs af uddannelsestype og på tværs af skolerne. Forskellen kan forklares med forskel i regelgrundlag, elevgrundlag, forskel i skolernes størrelse, forskel i skolernes prioritering/strategi og retningslinjer for fastholdelse mv. På baggrund af kortlægningen tyder det på, at paletten, der anvendes til at støtte, er bredest på erhvervsuddannelserne.